

Bebossen van landbouwgronden

Dat de bebossing van landbouwgronden gestimuleerd wordt, blijkt uit het steunprogramma van de Europese Unie (Verordening 1257/99). Ook de Vlaamse regering wil het bosareaal uitbreiden, de kwaliteit van het gevoerde bosbeheer verbeteren en de vele functies van het bos evenwichtig invullen. Ze hecht veel belang aan de bebossing van landbouwgronden door landbouwers en aan initiatieven van lokale besturen en privé-personen. Om het Europese landbouwbeleid voor Vlaanderen in te vullen is een subsidieregeling voor het bebossen van landbouwgronden van kracht (Besluit van de Vlaamse regering van 28 maart 2003).

Gronden in landbouwgebruik zijn meestal vruchtbare en zeer rijke gronden, bomen groeien er maar al te graag! Maar hoe begin je daar nu aan, aan een bebossing van een landbouwgrond? Waarmee moet je rekening houden om de verschillende bosfuncties een plaats te geven in je toekomstige bos? Kennis van de verschillende stappen bij de aanleg van een nieuw bos is belangrijk om tot het gewenste eindresultaat te komen.

De aanleg van een nieuw bos: een hele uitdaging! Een overzicht van de verschillende stappen voor de aanleg van een nieuw bos vind je in deze beheerfiche. Je vindt er verschillende ideeën in terug, die je afhankelijk van je doelstellingen, al dan niet kunt toepassen.

GEEN BOS ZONDER GROND: ZOEKTOCHT NAAR EEN GESCHIKT TERREIN!

Vooraleer je een landbouwgrond kunt bebossen, dien je grond te vinden en/of verwerven waar een bebossing toegelaten is. Dat lijkt in praktijk en uit de ervaring van vele enthousiaste privé-boseigenaars niet steeds even gemakkelijk. Je moet immers rekening houden met planologische beperkingen en ondervindt soms hevige weerstand van andere ruimteclaims. Een perceel bebossen aansluitend bij een bestaand bos zal doorgaans vlotter verlopen dan een vergunning aanvragen voor een bebossing temidden van een uitgestrekt bosarm landbouwgebied.

AANVRAAG VAN DE NODIGE VERGUNNINGEN

Omdat het bebossen van een perceel landbouwgrond een vrij drastische ingreep is in de omgeving, heb je er een vergunning voor nodig. Welke vergunningen en adviezen je nodig hebt is afhankelijk van:

- de bestemming van de landbouwgrond op het plan van aanleg of ruimtelijk uitvoeringsplan.
- de beschermingszones waarin de grond eventueel gelegen is.

In het geval je een bos wil aanleggen op een grond die in landbouwgebruik is, zal de gemeente je een bebossingsvergunning moeten verlenen. Dit betekent dat je een bebossingsvergunning dient aan te vragen bij het college van burgemeester en schepenen van de betrokken gemeente (Veldwetboek). Daarnaast is ook een advies nodig van het Agentschap voor duurzame landbouw (vroegere Afdeling Land). Dit advies is bindend.

De bosgroep in je regio helpt je graag bij het aanvragen van de nodige vergunningen (www.bosgroep.be, 02 553 81 19). Ga je liever zelf aan de slag: voor een volledig en up-to-date overzicht van de verplichte vergunningen, contacteer je best het bosuitbreidingsteam van het Agentschap voor Natuur en Bos via tel. 02 553 81 02 of de plaatselijke boswachter. Voor de contactgegevens van de boswachter in je buurt kan je kijken op www.bosspel.be, of je kan dat opvragen via de provinciale buitendiensten van het Agentschap voor Natuur en Bos:

- Antwerpen: Copernicuslaan 1, 2018 Antwerpen, tel. 03 224 62 46, ant.anb@vlaanderen.be
- Limburg: Koninging Astridlaan 50 bus 5, 3500 Hasselt, tel. 011 74 25 00, lim.anb@vlaanderen.be
- Oost-Vlaanderen: Gebroeders Van Eyckstraat 4-6, 9000 Gent, tel. 09 265 45 82, ovl.anb@vlaanderen.be
- Vlaams-Brabant: Waaistraat 1, 3000 Leuven, tel. 016 21 12 20, vbr.anb@vlaanderen.be
- West-Vlaanderen: Zandstraat 255, 8200 Sint-Andries-Brugge, tel. 050 45 41 56, wvl.anb@vlaanderen.be

Aandachtspunt

Houd er rekening mee dat het aanvragen van elke vergunning al gauw 3 maanden duurt!

PLANNEN ALVORENS TE PLANTEN!

Wil je een multifunctioneel bos creëren, dan is de boodschap: plannen alvorens te planten!

Hieronder vindt je een aantal elementen die kenmerkend zijn voor een 'duurzaam' bos. Je kunt telkens lezen waarom dat zo is, en hoe je er rekening mee kunt houden bij het aanleggen van je nieuw bos.

Daarnaast is een goede terreinverkenning zeer belangrijk: Wat is het bodemtype? Welke boomsoorten horen thuis op deze bodem? Zijn er bijzondere elementen aanwezig op mijn perceel? Hoe gebeurt de afwatering? Zijn er voldoende mogelijkheden voor toegankelijkheid?...

Je kunt deze zaken in rekening brengen bij het opstellen van een 'bosontwerp', waarop je de hoofd- en mengsoorten, open plaatsen, wandelpaden, bosranden, snelgroeende boomgroepen, ... van je toekomstig bos aanduidt.

Op deze manier kun je werk maken van een doordachte aanplant, en een 'duurzaam' bos!

1. Gevarieerde structuur

Wat?

Een bos met een gevarieerde structuur bestaat uit:

- een kruid-, struik- en boomlaag
- bomen van verschillende afmetingen, leeftijden, soorten

Waarom?

Een bos met een gevarieerde structuur zorgt voor:

- levenskansen voor verschillende dieren en planten (schuilplaats, voedsel, nestbouw)
- meer en betere natuurbeleving
- bedrijfszekerheid wat houtproductie betreft
- kleinere vatbaarheid voor ziekten/plagen/branden/stormen

Hoe?

Een gevarieerde bosstructuur is niet meteen na aanleg aanwezig, maar ontstaat pas na jaren. De basis wordt wel gelegd bij de aanleg van een nieuw bos:

- tussen de hoofdboomsoorten kun je hier en daar andere boomsoorten groepsgewijs innemen
- je kunt soorten met verschillende groeisnelheden mengen: bijvoorbeeld groepen es en esdoorn afwisselen met groepen eik op rijke grond
- bomen die eventueel al op het terrein aanwezig zijn integreer je in het bos
- struiken kun je in groepen mengen binnen het hoofdbestand.
- structuur creëer je ook door grotere en kleinere plekken in het nieuwe bos niet te beplanten.
- je kunt een stuk open laten en afwachten wat er zich van nature vestigt

Aandachtspunt

Maak dat de diameter van de groepen minstens één of twee boomhoogtes is. Zoniet zal er van sommige boomsoorten op middenlange termijn door concurrentie geen enkele boom meer overblijven. Alleen groepen met voldoende omvang kunnen ontmenging voorkomen en goede houtkwaliteit mogelijk maken. Maak de groepen ook niet té groot, anders ontstaat de indruk van een monocultuur.

2. Verschillende boom- en struiksoorten: gemengde bos!

Wat?

Een gemengd bestand bestaat uit minstens 2 boomsoorten waarvan per definitie de hoofdboomsoort maximaal 80% van het bestandsgrondvlak (of het stamtal bij een jong bos) inneemt.

Waarom?

- gemengde bossen worden zowel door mensen als dieren die gebruik maken van je bos geapprecieerd
- het zorgt voor een grotere flexibiliteit in je bosbeheer

Hoe?

Werk met meerdere soorten bomen en struiken. Op rijke bodems is de boomsoortenkeuze zeer uitgebreid: zomereik, wintereik, boskers, gewone es, winterlinde, zomerlinde, haagbeuk, gewone vlier, olm, tamme kastanje, ...

Aandachtspunt

Houd rekening met de standplaatskenmerken (bv. Plant geen essen op zandgrond)! Standplaatsseigen soorten groeien veel beter. Individuele menging is enkel mogelijk met boomsoorten die elkaar niet verdringen.

3. Inheemse boom- en struiksoorten

Wat?

Een plantensoort is inheems in Vlaanderen, als Vlaanderen binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort ligt.

Waarom?

- de natuur vindt sneller haar evenwicht met inheemse soorten, en fouten worden vermeden (denk aan Amerikaanse vogelkers, rhododendron, ... die op vele plaatsen werden aangeplant maar nu een echte plaag vormen.)
- inheemse soorten dragen meer bij aan de biodiversiteit dan uitheemse soorten, omdat er meer organismen aan gebonden zijn.

Hoe?

Plant bij voorkeur inheemse soorten aanplanten.

Aandachtspunt

Maak zoveel mogelijk gebruik van autochtoon materiaal, als dat beschikbaar is. Een plant is autochtoon in een bepaalde streek in Vlaanderen, als hij een nakomeling is van planten die zich sinds hun spontane vestiging na de laatste ijstijd altijd natuurlijk hebben verjongd, of die kunstmatig vermeerderd werden met strikt lokaal materiaal.

Autochtone planten zijn beter aangepast aan de lokale omstandigheden en daardoor minder vatbaar voor ziekten en plagen. Gebruik van autochtone planten is dus minder risicovol. Ook ecologische overwegingen spelen mee: onze insecten zijn aangepast aan de bloei- en vruchttijden van bomen en struiken van oorspronkelijk genetisch materiaal.

Een overzicht van inheemse boomsoorten en de standplaats waarvoor ze geschikt zijn vind je terug in de beheerfiche 'natuurlijke en kunstmatige verjonging'.

4. Open plekken

Wat?

Alle open structuren met een individuele oppervlakte van maximaal 0,5 ha (volgens de beheervisie van het Agentschap voor Natuur en Bos ¹)

Waarom?

- open plekken geven extra structuurdiversiteit (zie punt 1)
- het zonlicht kan er rechtstreeks de bodem bereiken: voor vele (veelal koudbloedige) diersoorten zoals vlinders en hagedissen zijn deze plaatsen van levensbelang. Op deze plekken komen vaak ook plantensoorten voor die niet voorkomen in de rest van het bos.
- ook om economische redenen is het noodzakelijk dat er open plekken voorzien worden in het bos: exploitatiewegen, stapelplaatsen, ...

¹ De beheervisie: een leidraad voor duurzaam bosbeheer. Brochure te bestellen bij Vereniging voor Bos in Vlaanderen, Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode, 09 263 90 54 of Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Agentschap voor Natuur en Bos, Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel.

Hoe?

Op deze plekken voer je geen beplanting uit. Open plekken moeten minstens anderhalve boomhoogte in diameter zijn (ca. 25 meter), anders groeien ze te snel dicht en zal er weinig licht de bosbodem bereiken.

5. Een geleidelijke overgang tussen open veld en bos: bosranden

Wat en Waarom?

De meeste bossen in Vlaanderen hebben steile overgangen van bos naar open veld. In de natuur komen veelal geleidelijke overgangen voor die door vele plant- en diersoorten gebruikt worden: zowel soorten uit bos, open terrein als specifiek in bosranden.

Bovendien zorgt een bosrand langs landbouwgronden voor een grotere afstand tot het opgaande bos en vermindert daardoor de overschaduwing van gewassen. Tweemaal winst!

Wist je dat het veldwetboek bepaalt dat de eerste 6 meter van een perceel geen hoogstambomen mogen dragen, de eerste twee meter mogen geen struiken dragen. Dit maakt dat een ruigte van twee meter met daarna een struikgordel van 6 meter en dan pas de boomlaag, m.a.w. een bosrand, een goede oplossing is!

Hoe?

Bij de aanleg van een nieuw bos kan rekening gehouden worden met het ontstaan van een gevarieerde bosrand! Een ideale bosrand bestaat uit een mantel met struiken en een zoom van hoge meerjarige kruiden: Laat een eerste zone open voor de ontwikkeling van een kruidlaag/ruigte, vervolgens kun je een struiklaag aanplanten, pas daarna komen de hoofdboomsoorten die de boslaag gaan vormen.

Aandachtspunt²

Bosranden vragen beheer! De kruidlaag moet regelmatig gemaaid worden omdat ze anders gaat verbossen en de struiklaag moet periodiek worden afgezet, anders wordt het een boomlaag.

6. Dood hout: dik en dun, staand en liggend

Wat en Waarom?

Dood hout vormt voor vele organismen in het bos een levensnoodzakelijke factor als voedingsbron, nestplaats, ... Staande dode bomen herbergen andere organismen dan liggende exemplaren en blijven langer intact. Een combinatie van staande en liggende bomen is optimaal.

Hoe?

Dood hout kan al bij de aanleg voorzien worden! Om relatief snel dik dood hout te krijgen, kan een aantal snelgroeende bomen geplant worden. Berk, populier en wilg zijn zeer geschikt (ze worden snel dik en sterven relatief vroeg af door ouderdom). Tegen de tijd dat de andere bomen in je bos zich in de boomfase bevinden, zijn deze bomen volwassen. Je kunt er dan voor kiezen om deze snelgroeende bomen te oogsten of te ringen (in een strook rondom de stam wordt de schors verwijderd, waardoor de sapstroom van de boom onderbroken wordt en de boom sterft. Dieper dan 2 cm hoeft niet, anders rot de boom sneller en valt hij om). De geringde bomen zullen staande sterven en kunnen zo het eerste dode hout in je bos vormen.

Aandachtspunt

Zorg ervoor dat staand dood hout voldoende ver staan van de paden en wegen in het bos, zeker als je je bos wil openstellen. Dan vermijd je afbrekende bomen en de risico's die deze voortbrengen.

² Zie 'Beheer van bosranden', KNNV, Utrecht 1999 Stortelder et al.

7. Plaats voor bijzondere elementen

Wat en waarom?

Bijzondere elementen in het bos (oude bomen, bronnen, poelen, holle wegen, ...) kunnen de ecologische en zeker ook de recreatieve en belevingswaarde van een bos sterk verhogen.

Hoe?

Bijzondere elementen kunnen reeds aanwezig zijn of al in de aanlegfase gepland worden. Zijn er al bijzondere elementen aanwezig op de te bebossen grond, dan tracht je ze te integreren (bijvoorbeeld waterelementen, oude bomen, ...)

8. Productie van kwaliteitshout

Wat en waarom?

De productie van kwaliteitshout, is een belangrijke pijler binnen het duurzaam bosbeheer. Houtproductie is vaak absoluut niet tegenstrijdig aan een ecologisch beheer. Het moet echter wel duurzaam gebeuren.

Hoe?

Wil je uiteindelijk kwaliteitsvol hout kunnen oogsten en verkopen, dan kun je daar al bij de aanleg van je bos rekening houden.

Hout dat bruikbaar is voor waardevolle toepassingen vraagt van een boom dat het onderste stamdeel (6-8 m) recht is, weinig noesten bevat en een regelmatige jaarringenopbouw heeft.

Loofboomsoorten, met als uitzondering boskers en populier, hebben over het algemeen een goede natuurlijke takafstoting, op voorwaarde dat de bomen voldoende dicht opgroeien. Dit betekent dat je er bij het aanplanten rekening mee houdt dat de afstand tussen de jonge boompjes niet te groot is. Om recht te hebben op subsidies zijn daarom ook minimum stamtallen per hectare vastgesteld (voor eik bijvoorbeeld 2000

bomen/ha). Dit houdt je echter niet tegen om de bomen nog iets dichter te planten, bijvoorbeeld 1,5 x 1,5 m (= ongeveer 4500 bomen/ha), zodat de bomen mooi recht groeien en de lage takken vroeg afsterven. Bij kwaliteitsambities met eik valt het dus aan te raden veel dichter te planten dan de minimaal aantallen om recht te hebben op subsidies. Voldoende bomen per hectare geven je bovendien de mogelijkheid om later toekomstbomen te selecteren, die je dan kunt vrijstellen bij dunning en eventueel op snoeien.

Aandachtspunt

In tegenstelling met andere boomsoorten kun je wilg en populier het best op grotere afstanden van elkaar planten (bijvoorbeeld 9 x 9m, 10 x 10 m of zelfs 9 x 12 m).

Een goede natuurlijke takafstoting geldt niet voor alle loofboomsoorten! Bij boskers bijvoorbeeld blijven dikke takken vaak te lang aan de boom zitten. Opsnoeien zal hier zeker noodzakelijk zijn, ook in dicht plantverband.

Op landbouwgrond kan het soms knap moeilijk zijn om kwaliteit te produceren. Vorken door late vorst, een weinig uitgerijpte bodem komen kwaliteitsdoelstellingen immers niet ten goede. Een menging met snelgroeiende pionierboomsoorten, om snel een bosklimaat te creëren, is een goede oplossing. Ook de keuze van de boomsoort is belangrijk. Snelgroeiende boomsoorten (populier, zwarte els, wilg) geven op korte termijn houtopbrengsten. Om snel een bosklimaat te creëren en een houtopbrengst te realiseren kun je er bijvoorbeeld voor kiezen om populier als vooropbrengst aan te planten.

10. Snel een bosbeeld creëren

Wat en Waarom?

Het ontstaan van een mooi oud bos duurt erg lang. Plant je bijvoorbeeld eik aan, dan zal het een tijd duren vooraleer de aanplant een bosbeeld geeft. Zowel voor jezelf als voor dieren en planten is het echter een voordeel dat er snel een bosklimaat en bosbeeld ontstaat.

Hoe?

De pioniersboomsoorten populier en berk groeien snel en vormen op korte termijn een bosbodem en bosklimaat. Je kunt deze soorten aanplanten als vooropbrengst, later zal de bosbodem dan gekoloniseerd worden door trager groeiende climaxsoorten.

Een andere mogelijkheid is het aanplanten van bijvoorbeeld 10-20 jaar oude bomen. Door de hoge kosten en hoge kans op uitval is dit echter een minder voor de hand liggende oplossing.

11. Het oog wil ook wat...

Wat en Waarom?

Technisch gezien is bomen aanplanten in rijtjes het handigst. Op die manier kan de plantdichtheid gemakkelijk in het oog gehouden worden. Het geeft echter een weinig geapprecieerd bosbeeld.

Hoe?

Er zijn enkele simpele trucs om 'bomen op rijtjes' te voorkomen. Wanneer handmatig geplant wordt kan gemakkelijk 'wild' geplant worden. Is je bebossing grootschaliger dan zul je eerder geneigd zijn om in rijen te planten, aangezien het planten hoogstwaarschijnlijk machinaal gebeurt. Ook in dit geval kun je de rijen echter camoufleren:

- plant niet loodrecht of parallel met de paden en de randen van de percelen, zo kun je niet 'in de rijen' kijken
- plant een mantel van struiken rond de aanplant.
- plant in gebogen lijnen (sinusbogen) in plaats van in rechte lijnen. Dit geeft een bosbeeld waarin geen lijnen terug te vinden zijn, terwijl toch machinaal geplant kan worden.

VAN DENKEN NAAR DOEN... HET PLANTEN KAN BEGINNEN!

Nu je, de bouwstenen van een duurzaam bos en de terreinkenmerken van je te bebossen grond indachtig, een duidelijk plan en beeld hebt van je toekomstig bos, kun je overgaan tot actie.

1. Subsidies

Voor het bebossen van een landbouwgrond kun je bebossingsubsidies aanvragen: zowel beplanting, bezaaiing of natuurlijke verjonging met inheemse boomsoorten komen in aanmerking. De minimum oppervlakte die je dient te bebossen bedraagt 0,50 hectare. Ook kleinere oppervlakten kunnen in aanmerking komen voor zover ze minder dan 1 kilometer van elkaar verwijderd liggen.

De grootte van de subsidie is afhankelijk van de boomsoort en bedraagt € 850,00 per hectare (voor cultuurpopulier) tot € 3700,00 per hectare (voor zomer- en/of wintereik). Hierbovenop kun je nog een aantal supplementen toegekend krijgen voor het aanplanten van plantsoen van aanbevolen herkomst, het aanplanten van een struiklaag, neven- of onderetage, het bebossen van grond in bos(uitbreidings)gebied volgens het gewestplan en het aanplanten van een struikenrand rond een loofbos of een loofhoutrand rond een naaldbos.

Aandachtspunt

Deze subsidie moet minimum 3 maand voor het beplanten aangevraagd worden!

Voor meer info kan je terecht bij het Agentschap voor Natuur en Bos (www.natuurenbos.be). Je kunt ook de brochure 'Meer subsidies voor de bebossing van landbouwgronden. Wegwijs in de nieuwe subsidieregeling.' opvragen bij dezelfde instelling.

2. Plantdatum

Vervolgens kun je de plantdatum bepalen. Bomen aanplanten gebeurt het best in het najaar (van oktober tot december). In het voorjaar is dit nog mogelijk tot half maart.

3. Plantsoen

Je plantgoed koop je het beste bij een professionele boomkweker, die kennis heeft van zaken. Tuinkwekers kunnen ook plantgoed leveren, maar vaak aan een hogere prijs en van bedenkelijke kwaliteit. Zorg ervoor dat je je bestelling tijdig doorgeeft als het om grote hoeveelheden gaat!

Aandachtspunt

De meeste bomen worden als éénjarige bewortelde stek aangeplant. Voor terreinen waar een sterke verwildering van onkruid te verwachten is of waar de klimaatsomstandigheden extreem zijn (droogte, wind) kan eventueel steviger, ouder plantsoen gebruikt worden. Nadeel is de hogere kostprijs en het eventueel minder 'aanslaan' van de boompjes.

Aandachtspunt

Een zorgvuldige behandeling van het plantsoen tussen het rooien en uitplanten is essentieel voor een goede aanslag. Laat de planten nooit met onbeschermden wortels in zon of wind liggen!

Plantsoen van erkende herkomst?

Een lijst van boomkwekerijen die plantsoen van aanbevolen herkomsten verkopen vind je terug in de beheerfiche rond natuurlijke en kunstmatige verjonging.

4. Bereid je terrein voor!

Bereid het terrein goed voor zodat de boompjes gemakkelijk geplant kunnen worden. Wil je een voormalige akkerbouwgrond bebossen dan is een volle grondbewerking enkel aan te raden als er hinderlijke resten van het laatst verbouwde gewas aanwezig zijn, maar dit is weinig waarschijnlijk. Bij een herbebossing ligt het anders, dan kan een dikke laag kruinhout de terreinvoorbereiding sterk bemoeilijken. Is je te bebossen perceel een grasland, dan zal grondbewerking eerder noodzakelijk zijn.

Aandachtspunt

Deze grondbewerking hoeft niet diep te zijn! Diepe grondbewerking bij het bebossen van een voormalige landbouwgrond is enkel noodzakelijk bij zeer zware kleigronden of sterk verdichte lagen in het bodemprofiel.

5. Is bemesting noodzakelijk?

Bemesting is voor de meeste boomsoorten niet noodzakelijk als de boomsoortenkeuze is afgestemd op de groeiplaats, zeker niet op bemeste landbouwgronden. Als je toch bemesting overweegt, dan moet je er rekening mee houden met een aanvullende onkruidbestrijding, anders wordt vooral het onkruid bemest. Daarom wordt er op een te bebossen landbouwgrond vaak nog een aantal jaar maïs verbouwd, om wat nutriënten af te voeren.

Aandachtspunt

Volgens de CDB is bemesting enkel toegelaten in de plantput, onder vorm van startbemesting in de vorm van stalmest.

6. Onkruidbestrijding?

Onkruidbestrijding is zelden nodig, zeker als je de juiste, standplaatsgeschikte boomsoorten kiest en plantsoen van goede kwaliteit gebruikt. Onkruidbestrijding pas je enkel toe als de aangeplante boompjes hinder ondervinden van het onkruid. Op landbouwgronden zijn dat vooral akkeronkruiden, zoals grassen en distels. In een later stadium komen daar soms nog brandnetels en bramen bij.

Aandachtspunt

Onkruid wordt vaak bestreden door oppervlakkige volle grondbewerking met de frees. Op die manier wordt de hinderlijke vegetatie ondergewerkt. De resultaten zijn hier echter niet altijd positief. Het onkruid kan versterkt terugkomen of er ontstaat een dicht vegetatie van brandnetels of distels!

Distels zijn niet echt geliefd bij de burens. Als pragmatische oplossing kun je daarom beter dicht planten en in de eerste jaren na aanplanting de randen maaien voor het zicht.

7. Wildbescherming?

Weet je dat er een hoge wilddruk heerst in de buurt van je te bebossen perceel, dan kun je er voor kiezen om een wilddraster aan te leggen (konijnenraster: ongeveer 4 euro/m, raster voor reeën: 6 euro/m). Ook individuele bescherming door middel van plastieken kokers is een optie. Deze zaken zijn echter duur en vaak ook landschappelijk storend. Deze maatregelen zijn eerder geschikt bij het aanplanten van kleine groepjes van bijvoorbeeld eik.

Bij heel hoge wilddruk is het aanplanten van minder geëerde boomsoorten (andere dan eik, lijsterbes) of een goed georganiseerde (beperkte) openstelling (liefst met honden) een efficiëntere oplossing. Ook een verhoogd afschot kan natuurlijk soelaas bieden.

Meer info over wildbescherming vind je ook terug in de beheerfiche ‘natuurlijke en kunstmatige verjonging’

8. Uiteindelijk...tijd om te planten!

De bodem zal de selectie van de hoofdboomsoorten bepalen. Landbouwgronden zijn door de jarenlange bewerking en bemesting vaak zeer rijk. (zie boomsoorten per bodemtype onderaan document).

Het eigenlijke planten kun je zelf doen, op landbouwgrond kun je vlot plantgaten maken. Je kunt ook een sociale werkplaats of een groenbedrijf inschakelen. Ook scholen en verenigingen uit de buurt zijn vaak bereid om een handje toe te steken.

Aandachtspunt

Plant eerst de bosranden, de menggroepen en de snelgroeende boomsoorten aan. De hoofdboomsoorten vullen daarna de overige zones op. Vergeet ook de open plekken niet, die je best kunt afspannen.

Denk er ook aan om de eigenaar van de aangrenzende percelen op de hoogte te brengen. Dit kan achteraf veel discussies voorkomen!

SPONTANE BOSVORMING?!

Wat?

Wanneer je stuk land met rust laat, raakt het geleidelijk aan begroeid met spontane opslag van planten, struiken en bomen. Via een natuurlijke successie zal uiteindelijk bos ontstaan.

Waarom?

Het spontaan laten verbossen van een terrein geeft een natuurlijker en structuurrijker bos als resultaat dan wanneer het terrein opgeplant wordt. Elk bodemtype levert een eigen specifiek bostype op (bv. Grove den, berk en eik op droge zandgronden; essen, iepen of elzen met vaak rijke ondergroei op rijkere grond.). Soorten die zichzelf vestigen zijn uitstekend aangepast aan het bodemtype (ze hebben de moeilijkste jaren overleefd). Deze soorten zijn afkomstig van genetisch materiaal uit de buurt en is dus goed aangepast aan de lokale bodemgesteldheid. Bovendien kost bebossing door natuurlijke verjonging een pak minder centen.

Het kan als een nadeel beschouwd worden dat er zich op deze manier vaak minder gegeerde pioniersboomsoorten (berk, wilg, abeel...) vestigen. Deze pioniersfase kan met aanplanten overgeslagen worden. Alhoewel er niets mis mee is om met deze boomsoorten te werken!

Spontane verbossing is echter niet altijd een evidente keuze: niet alle uitgangspunten lenen zich daartoe. Op voormalige landbouwgrond kan het lang duren voordat er vanzelf bos komt, omdat er geen zaadbomen en –struiken in de buurt aanwezig zijn. Als er zich spontaan bomen vestigen gebeurt dit vaak in te lage stamtallen ('appelboomeikjes' die verlaten weilanden koloniseren). Bovendien lijkt het bos de eerste jaren op een verwaarloosde landbouwgrond, wat nogal eens voor onbegrip kan zorgen.

Aandachtspunt

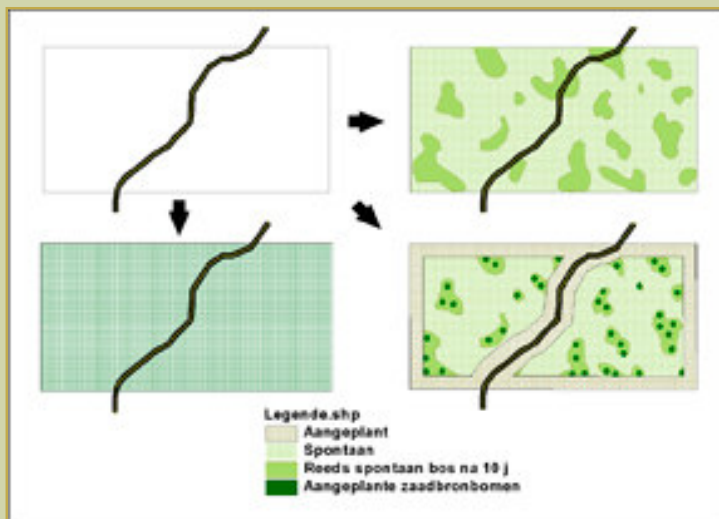
De gevolgen van spontane bosvorming voor de houtproductie zijn afhankelijk van de soort, het aantal en de snelheid waarmee bomen zich vestigen. Als de verjonging in grote aantallen komt en als dichte groep opgroeit is er kans op goede houtkwaliteit. Komt de verjonging heel spaarzaam, onregelmatig of ijl, dan zullen de bomen takkig worden en is de kans op houtkwaliteit gering.

Je kunt ook een combinatie van natuurlijke en kunstmatige verjonging overwegen bij het bebossen van een landbouwgrond!

Misschien kun je volgend creatief idee overwegen voor de bebossing van je akker?

Voer in de zomer een oppervlakkige bodembewerking uit als er berkenzaad uit de omgeving kan komen aanwaaien. Wacht enkele jaren en je kunt de subsidie voor natuurlijke verjonging aanvragen. Een 15-tal jaar later kun je in kleine groepjes meereisende boomsoorten aanplanten. De berk biedt beschutting, maar is over zijn sterkste groei heen, zodat hij de nieuw aangeplante boompjes weinig hinder bezorgt.

De figuur linksboven geeft schematisch het bosuitbreidingsperceel en een bestaand of toekomstig wandelpad weer. De bosuitbreiding kan op drie manieren gerealiseerd worden. 1. Rechts Men laat het perceel natuurlijk verbossen. Na een tiental jaar zijn er al duidelijk sterk verboste groepen in het perceel, maar grote oppervlakten blijven nog open. 2. Onder Men kan ook het perceel volledig aanplanten. 3. Rechts-onder Langs de randen van het perceel en in de omgeving van het wandelpad wordt aangeplant. De rest mag spontaan verbossen, enkele zaadbomen werden aangeplant (donkergroene punten).

PRAKTIJKVOORBEELD!

Ben je benieuwd naar de ervaringen van een privé-boseigenaar die al een bebossingsproject op landbouwgrond achter de rug heeft? Lees dan eens de verslagen van de excursies in het voorbeeldbos van Jules Robijns te Ezemaal (op zeer rijke leembodem)! Je kunt er heel wat inspiratie uithalen: Welke mengingen zijn geschikt? Hoe combineer ik de economische en ecologische functie van het bos? Hoe krijg ik een aantrekkelijk bosbeeld? Welke onderhoudswerken voer ik uit in een jonge aanplant? Je vindt ze op www.vbv.be/nme.

BRONNEN EN MEER INFO

- Voor uitgebreide informatie over de aanleg van ‘duurzame bossen’ verwijzen we naar volgende Nederlandse uitgave: Jansen, P., L. Kuiper, et al. 2001. De aanleg van geïntegreerde bossen. Een ideeënboek. Wageningen, Stichting Bos en Hout (nu Probos).
- Een samenvatting van de voorgaande publicatie vindt u terug in Bosrevue 8, april-mei-juni 2004, Vereniging voor Bos in Vlaanderen, in het artikel ‘Aanleg van nieuwe bossen: waar beginnen en waar eindigen?’
- Excursieverslagen van excursies waarbij praktische terreinvoorbeelden werden bezocht vindt u terug op www.vbv.be/nme (Excursieverslagen NME-project ‘privé-boseigenaars en attitudes ten opzichte van duurzaam bosbeheer’) (www.vbv.be/nme)

VERKLARENDE WOORDENLIJST